

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

GERMANY

CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SCIENCE, ENGINEERING AND
TECHNOLOGY**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY:
a collection scientific works of the International scientific conference –
Gamburg, Germany, 2026 Issue 2

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish,

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference « **INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY** ». Which took place in Gamburg, 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

Shaxslarda deviant qurbonlikni yuzaga kelish sabablari

Ahmedova Ruxshona

Termiz Davlat universiteti psixologiya yoʻnalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya: ushbu maqolada shaxslarda deviant xulq atvorni shakllanishi, deviantlikning kelib chiqish sabablari, deviant qurbonlikning koʻrinishlari yoritilgan.

Annotation: This article discusses the formation of deviant behavior in individuals, the causes of deviance, and the manifestations of deviant victimization.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы формирования девиантного поведения у отдельных лиц, причины девиантного поведения и проявления виктимизации, связанной с девиантным поведением.

Kalit soʻzlar: deviant, aleksitimiya, hissiy xiralik, emotsional rezonans, hissiy qoʻpolik, interaktiv, deviant qurbonlik.

Deviant shaxs ijtimoiy faoliyat holatining madaniy holatidan chetga chiqadigan xulq-atvor modellarini kuchaytirish orqali oʻz maqomini oʻzgartirishga va noqulay holatdan xalos boʻlishga qaratilgan kompensatsion tendentsiyalarning kuchayishi bilan tavsiflanadi.

Deviant xulq-atvor psixologiyasi nuqtai nazaridan, qurbonlik - bu interaktiv madaniy genezisdagi nuqsondan kelib chiqadigan va shaxsning sotsiogen va personogen ta'sirlardan umidsizlik qurboniga aylanishga moyilligi bilan tavsiflanadigan psixologik shaxsiyat xususiyati boʻlib, bu shaxsning shaxs rivojlanishining deformatsiyasiga olib keladi. Interaktiv madaniy genezisdagi nuqson va shaxs rivojlanishi uchun sharoitlarning yoʻqligi natijasida deformatsiyalangan shaxs shakllanadi, deviant koʻrinish paydo boʻladi va shaxs oʻzining "kamchiliklari"ni turli xil deviant xulq-atvor va qurbonlik shakllari orqali qoplaydi. Ijtimoiy qobiliyatsizlik tufayli shaxs deviant xulq-atvor qurboniga aylanadi.

Shaxsdagi deviant qurbonlik quyidagi koʻrsatkichlar bilan tavsiflanadi:

- motivatsiyaning pasayishi;
- oʻziga past baho berish;
- qadriyat yoʻnalishlarining yoʻqligi;
- yuqori konformizm va boshqalar.

Jabrlangan yaʼni deviant qurbon shaxs psixologik hodisa sifatida quyidagi asosiy koʻrsatkichlarga ega:

1.Xavotir - hammaga tanish holat aslida, "shaxs-tashqi muhit" tizimining muvozanatidagi har qanday oʻzgarish, mavjud ehtiyojni qondirishda buzilishga, ayniqsa ehtiyoj tizimining oʻzining buzilishiga yoki bunday buzilishning oldindan sezilishiga olib keladi, xavotir holatini keltirib chiqaradi. Masalan, xavotir tarqoq xavotir va xavotirlik kutish, noaniq bezovtalik yoki noaniq tahdid hissi sifatida tavsiflanadi, uning tabiati va vaqtini oldindan aytib boʻlmaydi. Xavotir boshlanishi bilan xulq-atvor faolligi oshadi, xulq-atvorning tabiati oʻzgaradi va oʻzgaruvchan

sharoitlarga moslashish uchun qo'shimcha psixofiziologik mexanizmlar faollashadi.

2. Hissiy qattqlik - bu interaktiv shaxs rivojlanishidagi nuqsonning qurbonlikka olib keladigan ikkinchi psixologik ko'rsatkichidir. V.V. Boyko (1996) hissiy qattqlikni chidamsizlik, qattqlik va egiluvchanlik deb ta'riflaydi, bu esa insonning turli tashqi va ichki stimullarga zaif va yuqori darajada tanlangan, egiluvchan va cheklangan hissiy javobida namoyon bo'ladi.

3. Hissiy qovushqoqlik- interaktiv shaxs rivojlanishidagi nuqsonning uchinchi psixologik ko'rsatkichidir, jonli, intellektual vositachilik qilingan reaksiya o'rniga, shaxs uzoq vaqt davomida travmatik holatlarga, muvaffaqiyatsizliklar va shikoyatlarga, shuningdek, tashvishli mavzularga e'tibor qaratadi.

4. Hissiy monotonlik- hissiy reaksiyalar moslashuvchanlik tashqi va ichki stimullarga tabiiy bog'liqlikdan mahrumlik. His-tuyg'ular monoton, statik, kundalik dinamikadan mahrum va tashqi stimullardan ta'sirlanmaydi. Hodisalar, xabarlar va boshqalarning holatlariga hissiy munosabat yo'q. Nutq quruq, ovoz ohangi bo'shashgan yuz ifodalari sust, imo-ishoralar siyrak deyarli bir xil.

5. Hissiy qo'pollik - nozik hissiy farqlanishlarning yo'qolishi, ya'ni ma'lum bir hissiy reaksiyalarning mosligini aniqlash va ularni modernizatsiya qilish qobiliyati. Hissiy qo'pollik odatda alkogolizm, giyohvandlik va qarishning patologik ko'rinishlari kabi intellektual funktsiyalarni kamaytiradigan organik kasalliklarning natijasidir.

6. Hissiy xiralik-reaksiyalar hissiy sovuqlik, qo'pollik, bo'shliq va befarqlik bilan tavsiflanadi. Shaxsning hissiy repertuari keskin cheklangan; unda axloqiy, axloqiy va estetik tuyg'ularni o'z ichiga olgan javoblar yo'q. Bu turdagi javob yuqori his-tuyg'ularning aniq rivojlanmaganligi yoki yo'qolishi bilan bog'liq. Ba'zan bu "axloqiy ahmoqlik" yoki olotimiya deb ataladi.

7. Emotsional rezonansning yo'qolishi - turli hodisalarga hissiy munosabatning to'liq yoki deyarli to'liq yo'qligi. Shaxs tashqi dunyodan uzilib qoladi, sodir bo'layotgan voqealar bilan aloqa hissini yo'qotadi. Emotsional rezonans o'zining eng muhim vazifasini — tashqi, moddiy va ichki, ma'naviyini bog'lash vazifasini bajarishni to'xtatadi. Natijada, shaxs va atrof-muhit o'rtasidagi tabiiy energiya almashinuvi sezilarli darajada buziladi.

8. Aleksitimiya - bu hissiy holatlarni og'zaki ifodalash qobiliyatining pasayishi yoki hissiy qiyinchiliklar tufayli gapirish qobiliyatining buzilishi (yoki qiyinchilik). Bunday olib qaraganda "inson boshdan kechiradigan hissiy holatlarni tasvirlash uchun so'zlar yo'q" degan ma'noni anglatishi mumkin.

Aleksitimiya - bu quyidagi kognitiv-affektiv xususiyatlar bilan tavsiflangan psixologik shaxsiyat xususiyati:

- 1) o'z tajribalarini aniqlash (aniqlash) va tasvirlashda qiyinchilik;
- 2) his-tuyg'ular va tana sezgilarini farqlashda qiyinchilik;
- 3) fantaziya va tasavvurning yo'qligi bilan tasdiqlanganidek, ramziylik qobiliyatining pasayishi;

4) ichki tajribalarga qaraganda tashqi voqealarga ko'proq e'tibor qaratish.

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, deviantlar - bu yetarlicha sotsializatsiyalanmagan shaxslar, ya'ni jamiyat qadriyatlari va ijtimoiy normalarini, ayniqsa asosiy guruh - oilada yetarlicha o'zlashtirmaganlar. Buning oqibatida esa deviant qurbonliklar yuzaga kelgan.

Xulosa. Deviant qurbonlikni oldini olish uchun shaxslarda turli xil ta'sir shakllari va usullari qo'llaniladi. Ijtimoiy nazorat majburlash choralarini qo'llaydigan huquqiy agentliklar deviant xatti-harakatlar uchun iqtisodiy yoki tashkiliy sanksiyalarni qo'llaydigan turli ijtimoiy institutlar va tashkilotlar tomonidan amalga oshirilishi mumkin.

Shuni ta'kidlash kerakki, ijtimoiy nazorat deviant xatti-harakatlarning oldini olishga, deviantlarni jazolashga va ularning xatti-harakatlarini, motivatsiyasini, qiymat tuzilishini va boshqalarni tuzatishga yoki o'zgartirishga qaratilgan bevosita ijtimoiy muhitning sa'y-harakatlarini o'z ichiga oladi. Deviant qurbonlik shaxslar orasida ko'payib ketmasligi uchun muntazam ravishda psixoprofiaktika va psixokorreksiya jarayonlari o'tkazilib turilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Ю.А. Клейберг “Психология девиантно го поведения”200
- 2.Клейберг Ю.А. “Психология девиантного поведения”. Тверь, 1998.
- 3.Gilinskiy Ya., Afanasyev V.” Deviant xulq-atvor sotsiologiyasi” darslik. Sankt-Peterburg, 1993.
- 4.I.M.Hakimova “Deviant xulq-atvor psixooogiyasi” o'quv qo'llanma 2014